

IQTIDORLI BOLALAR BILAN ISHLASHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI

Baxronova Adiba Ismoilovna

Buxoro davlat pedagogika instituti

Pedagogika kafedrası kata o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11518122>

Annotatsiya. *Iqtidor, talant, daholik inson qobiliyati rivojlanish darajasining eng yuqori bosqichidir. Maqolada iqtidorli bolalar bilan ishlashning o'ziga xos jihatlairhaqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: iqtidor, tarbiya, milliy, pedagog, qobiliyat, bola

SPECIFIC ASPECTS OF WORKING WITH TALENTED CHILDREN

Abstract. *Talent and genius are the highest level of development of human abilities. The article talks about the features of working with gifted children.*

Keywords: talent, education, nationality, teacher, abilities, child.

ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ С ТАЛАНТЛИВЫМИ ДЕТЬМИ

Аннотация. *Талант, гениальность – это высшая ступень развития человеческих способностей. В статье говорится об особенностях работы с одаренными детьми.*

Ключевые слова: талант, образование, народность, педагог, способности, ребенок.

Hozirgi davrda aqlan zukko, kreativ qobiliyatli, mustaqil mulohaza yurituvchi yuksak iqtidorli, talantli yoshlarga eng qulay shart-sharoitlar yaratish, ular faoliyatini aniq maqsad sari yetaklash, boshqarish bugungi kunning talabidir. Bunday yoshlar turli soxalarda xalqning milliy imkoniyatlarini jahon talablari darajasiga olib chiqaoladigan qudratli kuchga ega. Mazkur nuqtai nazardan muammoga yondashish, iqtidorli yoshlarni izlab topish, ular faoliyatini yo'lga qo'yish muximdir.

Iqtidor, talant, daholik inson qobiliyati rivojlanish darajasining eng yuqori bosqichidir.

Iqtidor tushuncha bo'ladi. Ulardan biri ijtimoiy iqtidor bo'lib, peshqadamdik (boshlovchilik, tashkilotchilik, tashabbuskorlik) deb atash mumkin.

Iqtidorning bu turi oilada ham, maktabda ham hech qanday ziddiyatga sabab bo'la olmaydi.

Mutaxassislar tomonidan ko'proq o'rganilgan iqtidor bu badiiy iqtidor bo'lib, bunda bolada musiqaga, tasviriy san'atga, sahna madaniyatiga qiziqish o'ta kuchli bo'ladi. Bolaning sportga bo'lgan qiziqishi, ishtiyoqi va jismoniy qobiliyati psixomotor iqtidor deb ataladi.

O'quvchi yoki talabanning bilim olishdagi o'ziga xos kuchli qobiliyati, bilim olish uchun intilishi va tirishqoqligi akademik iqtidor deb ataladi. Tahlil qilishda, fikrlashda, faktlarni taqqoslashda namoyon bo'ladigan qobiliyat intilektual iqtidor deb ataladi.

Bunda bola oilada - aqlli, maktabda - a'lochi. Ba'zida - bunday bola faqat bir yoki ikki predmet bo'yicha a'lo bilimga ega bo'lishi mumkin, biroq boshqa predmetlar bo'yicha ulgurmay, ijobiy bilimlarga ega bo'la olmaydi. Ijodiy iqtidor dunyoni boshqacha anglashda va boshqacha fikrlash jarayonida namoyon bo'ladi. Bunday bolalar ba'zida o'z maqsadlari sari intiladilar va maqsadiga yeta olmay «Omadsiz» bo'lib qoladilar. Ular bolaligida oilada va maktabda ko'pchilikni g'ashiga tegadilar. Bunday bolani ertaroq aniqlab, o'z vaqtida yordam ko'rsatish kerak. Umuman olganda iqtidorli bolalarda bilim olishga ehtiyoj kuchli.

Ularni o'qishga majbur qilishning keragi yo'q. Ular o'zlariga ish topib oladilar, ko'p hollarda bu ish juda murakkab va intellektual bilimni talab etadi. Ular aqliy mehnatni xush ko'radilar. Bu esa ota - onalarda qo'rquv va xijolat chekish holatlariga sabab bo'ladi. Iqtidorli bola kattalar bilan muloqatda bo'lishni yaxshi ko'radilar, chunki ular (katta yoshdagilar) bolani tushunadilar va bu muloqotdan zavq oladilar. Tengdoshlari uni tushunmaydilar, ustidan kuladilar va har xil laqablar bilan atay boshlaydilar. Bunday bolalarning sezgirligi juda kuchli bo'lib ko'rinadi. Ular juda tez, arzimagan narsadan ham janjal chiqarishi mumkin, bu inijlik emas balki o'ta sezgirlik, oqibatidir. Ijod qilishga moyil bolalar vazmin bo'ladilar, ular bolaligidan o'zini iqtidori tufayli aziyat chekishi mumkin.

Bunday bolalarda yumorga kuchli tug'ma xissiyot mavjudligi sezilib turgandek bo'ladi.

O'zlari xazil qilmasa ham kichkinagina vaziyatdan yoki holatdan kulgili narsa axtarib topa oladilar. Ularning nutqlari ham o'zgacha. Ularning yurish - turishi, atrofdagilarga bo'lgan munosabati boshqa bolalarnikidan ancha farq qiladi. Yuqorida aytilgan fikrlarga hulosasi yasab shuni ta'kidlab o'tish kerakki, iqtidorli bolalarni boshqa hususiyatlarini hisobga olgan holda umumjaxon sog'liqni saqlash tashkiloti qaroriga muvofiq ular aqli zaif, voyaga yetmagan huquqbuzarlar, ichkilikbozlikka mukkasidan ketgan kishilarning bolalari qatori «qaltis guruhga» kiradilar.

Ularga maxsus tarbiya, maxsus individual o'quv dasturlari, maxsus tayyorgarlikka ega o'qituvchilar, maxsus maktablar darkor. Oiladagi iqtidorli bola oilaning faxri. Ko'p xollarda oilada bolaning iqtidori sezilmay qolishi mumkin. Agar bola oilada to'ng'ich farzand bo'lsa yoki hamma bolalari talantli bo'lsa bu oilada odatiy hol hisoblanishi mumkin.

Biroq hamma ota - onalar ham, bunday bolalar bilan faxrlanmaydilar. Farzandini boshqalardan ajrab turishini hoxlamaydilar. Agar ota - onalar o'z farzandlaridagi iqtidorni o'z vaqtida sezib, unga har tomonlama yordam berishganda edi, maqsadga muvofiq bo'lar edi. Ayrim hollarda talantli bolalarni oilada qiynab yuboradilar. Bunga bola bardosh bera olmasligi mumkin va aksincha talantsiz, qobiliyatsiz bolani ota - onalari undan ko'p narsa talab qiladilar, bunday

jarayon bolaning sog'ligini izdan chiqarishi mumkun. Sog'liqni o'nglash mumkundir, lekin yetkazilgan ma'naviy zararni bartaraf etish ancha qiyin. Talant bo'lsa unga o'z vaqtida yordam berish bu yaxshi, lekin talant «yaratish» bolani haqoratlashdir.

Ota - onalar farzandini iqtidorini ko'p hollarda bolaning erta tili chiqishi nutqini rivojlanishi, ertaroq sanashni o'rganishi, hotirasining o'tkirligi va qiziquvchanligi bilan ifodalaydilar. Bunday bolalarda tasavvur va tafakkur tezligi ham harakterlidir, ayrim hollarda bunday xususiyatlar aniq namoyon bo'lmaydi. Ota - onalarning muhim vazifalari shundan iboratki, bunday farzandning har tomonlama rivojlanishini kuzatib, sezib turishlari lozim. Aniqroq qilib aytganda, bunday bolalarni o'z vaqtida sezib iqtidorini aniqlash va uning rivojlanishiga yordam berishi kerak.

N.N.Rimski - Korsakovni qobiliyatini 2 yoshligida, I.Ye.Repinning 4 yoshligida P.I.Chaykovskini 5 yoshida sezishgan.

Buyuk mutafakkir Alisher Navoiy juda ham kichik yoshligida «Qush tili» asarini o'rgangan, yoshligidan she'riyatga iqtidori borligini namoyon etgan.

Pushkin 9 yoshidan Lermontov 10 yoshidan she'r yoza boshlaganlar.

Bunday misollarni ko'plab keltirish mumkin.

Oila uchun nafaqat iqtidorli bolani aniqlash, balki bunday bolaga alohida munosabat ko'rsatish mumkin emas, chunki bu xol boshqa negativ (ziddiyatli) holatlarni keltirib chiqarishi, ya'ni oiladagi boshqa bolalar o'rtasida noto'g'ri qarash, munosabatlarni yuzaga kelishiga sababchi bo'lishi mumkin. Bu o'rinda maktabda faoliyat yurituvchi ijtimoiy pedagog faoliyatini yo'lga qo'yish yaxshi samara beradi. Buning uchun birinchi navbatda ijtimoiy pedagog bolaning iqtidori qay darajada ekanligidan qat'iy nazar, uni o'qitish muhimligini yoddan chiqarmasligi kerak. Uni (iqtidorli bolani) sabir - qanoatga, mehnat qilishga va mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatib borish kerak.

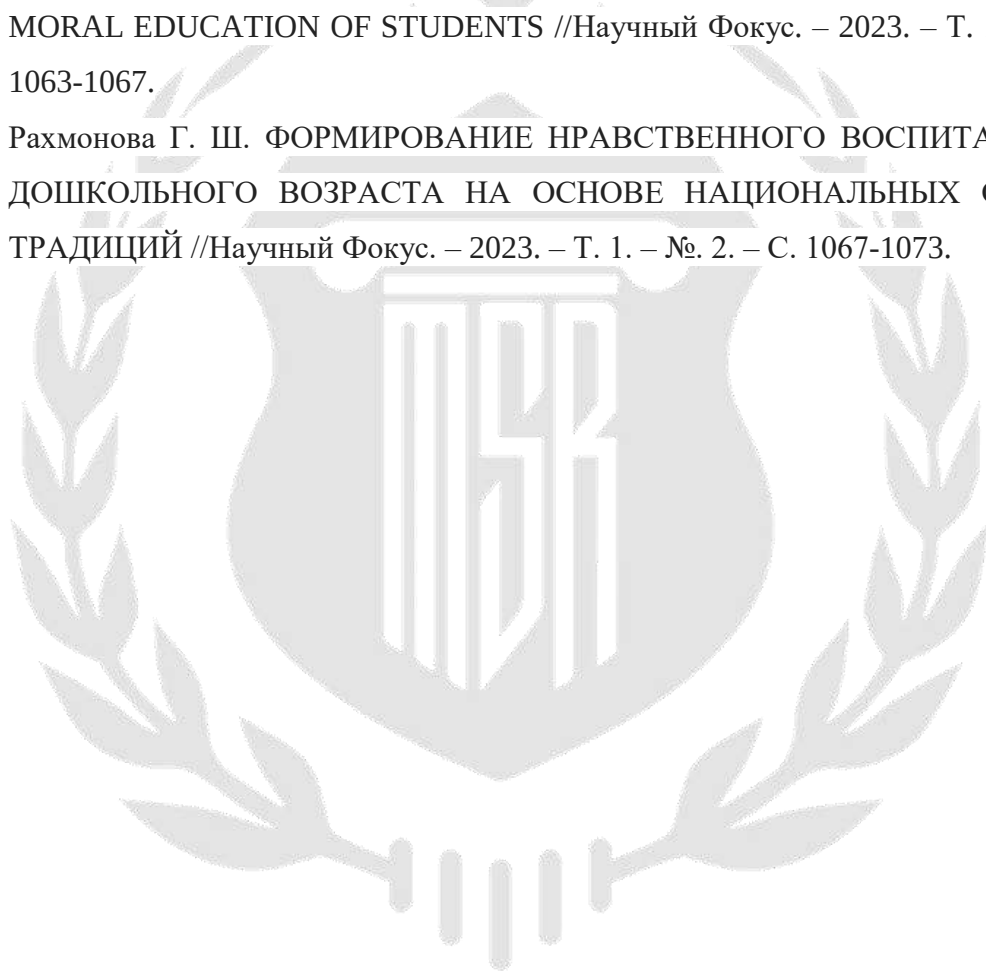
Pedagog-o'qituvchi iqtidorli bolaga nisbatan munosabatini to'g'ri tashkil qilib borishi kerak, faqat shundagina u bilan bo'ladigan o'zaro munosabatni to'g'ri yo'lini topishi mumkin.

REFERENCES

1. Nishonova Z.T. Mustaqil ijodiy fikrlash. – Toshkent: Fan.- 2003
2. Бахронова, А. И. (2022). БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ДАРСДАН ТАШҚАРИ ТАРБИЯВИЙ ФАОЛИЯТНИ АМАЛГА ОШИРИШГА ТАЙЁРЛАШНИНГ ПЕДАГОГИК ИМКОНИЯТЛАРИ. *Scientific Impulse*, 1(5), 624-637

3. Ismoilovna, B. A. (2023). BO 'LAJAK BOSHLANG 'ICH SINF O 'QITUVCHILARINI DARSDAN TASHQARI TARBIYAVIY FAOLIYATNI AMALGA OSHIRISHGA TAYYORLASH MEKANIZMINING DOLDZARBLIGI. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(10), 225-226.
4. Бахронова, А. И. (2022). БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ДАРСДАН ТАШҚАРИ ТАРБИЯВИЙ ФАОЛИЯТНИ АМАЛГА ОШИРИШГА ТАЙЁРЛАШНИНГ ПЕДАГОГИК ИМКОНИАТЛАРИ: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.8.08.026> Бахронова Адиба Исмаиловна, Бошланғич таълим методикаси кафедраси, Бухоро Давлат Университети. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (8).
5. Бахронова, А. И. (2022). БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ДАРСДАН ТАШҚАРИ ТАРБИЯВИЙ ФАОЛИЯТНИ АМАЛГА ОШИРИШГА ТАЙЁРЛАШНИНГ ПЕДАГОГИК ИМКОНИАТЛАРИ: <https://doi.org/10.53885/edinres.2022.8.08.026> Бахронова Адиба Исмаиловна, Бошланғич таълим методикаси кафедраси, Бухоро Давлат Университети. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (8).
6. Bahronova, A. I. (2022). BOSHLANG'ICH SINF O'QITUVCHILARINING O'ZIGA XOS PEDAGOGIK IMKONIYATLARI. *Scientific Impulse*, 1(4), 1305-1311.
7. Бахронова, А. И. (2021). БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ ДАРСДАН ТАШҚАРИ ТАРБИЯВИЙ ФАОЛИЯТНИ АМАЛГА ОШИРИШГА ТАЙЁРЛАШ ЙЎЛЛАРИ. *Scientific progress*, 2(6), 1074-1082.
8. Bakhronova, A., & Sadirova, M. (2021). Problems of training with the family in extracurricular educational activities. In *World science: problems and innovations* (pp. 216-218).
9. Элибаева, Л. С. (2022). ЗНАЧЕНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ФОРМИРОВАНИЯ СЛАБОУСПЕВАЮЩИХ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ. *MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS*, 71.
10. Элибаева, Л. С. (2022). Теоретической основой использования интерактивных методов контроля в высшей школе. *Science and Education*, 3(1), 625-630.
11. Рахмонова Г. Ш. МЕТОДЫ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОМ ВОСПИТАНИИ УЧАЩИХСЯ //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 4. – С. 1326-1328.

12. Shavkatovna R. G. Improving the educational process in the development of spiritual and moral competences in students //Genius Repository. – 2023. – Т. 25. – С. 10-12.
13. Рахмонова Г. Ш. ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ОСНОВА БУДУЩЕГО //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 12. – С. 276-278.
14. Rakhmonova G. S. TYPES OF COMPETENCE APPROACH IN THE SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION OF STUDENTS //Научный Фокус. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 1063-1067.
15. Рахмонова Г. Ш. ФОРМИРОВАНИЕ НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ОБЫЧАЕВ И ТРАДИЦИЙ //Научный Фокус. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 1067-1073.

MODERN SCIENCE
& RESEARCH